

FRYSLÂN

**WETTERSKIP
FRYSLÂN**

**VERKIEZINGSPROGRAMMA
2023-2027**

INLEIDING

CDA Fryslân zet met haar programma voor de nieuwe bestuursperiode 2023-2027 bij Wetterskip Fryslân in op de waarden en de sociaalchristelijke traditie waarop onze Fryske mienskip door de eeuwen is gebouwd. We zijn daarmee een volkspartij voor alle inwoners van het werkgebied van het Wetterskip, die vanuit christelijke en sociaal democratische uitgangspunten staat voor een consistent politiek bestuur. Zowel de landbouwers op het platteland als de bewoners van onze steden en kernen kunnen op ons rekenen. Het CDA wil actief en met oog voor alle belanghebbenden bijdragen.

Analoog aan veilig en stabiel waterbeheer, bouwt ons programma voort op belangrijke doelstellingen en verworvenheden die samen borg staan voor de hoge kwaliteit die het werkgebied van het Wetterskip heeft voor wonen, bedrijven, landbouw en natuur. Steeds is effectief waterbeheer hiervoor een essentiële randvoorwaarde geweest, en dat zal het in de toekomst zeker blijven.

Met groot respect voor organisaties, overheden en mensen die dit mogelijk hebben gemaakt willen we vanaf 2023, opnieuw en met een modern en stabiel bestuur en een eigentijdse organisatie die dicht bij inwoners en gebruikers staat, stappen zetten voor toekomstige generaties. Met ons CDA partijprogramma voor Wetterskip Fryslân bepalen we als partij de koers, maar onze gekozen bestuurders krijgen de ruimte om steeds adaptief te handelen in een dynamische omgeving.

GRONDBEGINSELEN

CDA Fryslân baseert zich op christendemocratische grondbeginselen, met zorg voor elkaar als dragend uitgangspunt. Van oudsher houdt dat bij ons in dat we gespreide verantwoordelijkheid, rentmeesterschap, solidariteit en publieke gerechtigheid als kernwaarden hebben. Wat betekent dat?

- Dat we verantwoordelijk zijn voor onszelf en voor je familie, vrienden en directe omgeving. Deze verantwoordelijkheid delen we met bedrijven, verenigingen en soms ook de overheid. De overheid zijn we met z'n allen.
- Het werkgebied van het Wetterskip, zijnde de Provincie Fryslân en het Groninger Westerkwartier, moeten we goed bewaren, beschermen en ontwikkelen. We willen onze aarde goed doorgeven aan onze kinderen- en kleinkinderen. Dat kun je met tijd, inzet en geld doen. Verantwoord omgaan met de middelen van het Wetterskip is ook rentmeesterschap.
- Verantwoordelijkheid dragen is één. Als je dat kunt maar niet wilt, dan mag je daar wat ons betreft best op aangesproken worden. Je leeft hier niet alleen maar voor jezelf! Maar soms wil je wel, maar kan je het simpelweg niet. In dat geval moeten we er als samenleving zijn voor mensen die het alleen niet meer aankunnen. Sociaal, financieel of met andere hulp. Solidariteit vraagt inzet van twee kanten. Verder dan alleen ik én als schild voor de zwakkeren.
- 'Laat je ja een ja zijn.' CDA Fryslân vindt dat de overheid betrouwbaar en controleerbaar moet zijn. Dus als je "ja" zegt, ook "ja" moet doen. Ook moet iedereen gelijk behandeld worden in gelijke situaties. Of, als dat niet gebeurt duidelijk wordt uitgelegd waarom niet. Duidelijk, transparant en controleerbaar.

Wil je meer weten over de CDA-kernwaarden en beginselen? Kijk dan op

<https://www.cda.nl/standpunten/uitgangspunten>

GENIETEN MET WATER

Water is daarvoor bij uitstek een verbindend element. Het is een bron van leven, een dorstlesser, een dreiging en biedt vermaak. Het verbindt ons: een tekort of overschot raakt ons allemaal. Voor ons werkgebied, Friesland en het Groninger Westerkwartier, geldt dat water onderdeel is van onze identiteit: de Friese Elfsteden, de Friese Meren, onze beekdalen en de ligging aan het IJsselmeer en de Waddenzee. Water vormt onze omgeving: zonder de beschikbaarheid van water is onze landbouwgrond niks waard. Sterker nog, de vruchtbare kleigronden in de voormalige Middelsee hebben we net als oudere polders en ontgonnen gebieden te danken aan het water.

Wetterskip Fryslân moet even verbindend zijn als het water dat het beheert want het water is van niemand en tegelijk in het belang van allemaal. Niet 'zij van het Wetterskip', maar 'ons Wetterskip' komt langs. We hebben als gemeenschap een gezamenlijke verantwoordelijkheid mét ons Wetterskip om elkaar te helpen op toekomstbestendige wijze om te springen met schoon drinkwater, een vruchtbare omgeving en onze veiligheid.

Wetterskip Fryslân is een uitvoeringsorganisatie. Niet praten maar doen. Praktijkkennis staat voorop, waarbij het niet alleen gaat om praktijk vanuit de beheerder, maar ook om de kennis

en praktijk van de gebruiker. Korte lijnen zijn belangrijk, de wetterskips mensen in het veld denken mee met de gebruiker en geven daarbij uitvoering aan het (lange termijn) beleid van Wetterskip Fryslân

Wij als Wetterskip Fryslân dragen de verantwoordelijkheid voor water, waar anderen verantwoordelijkheid hebben voor landschapsbeheer, bedrijvigheid, energie en voedsel. Onze verantwoordelijkheden staan niet los van elkaar maar zijn onderdeel van een groter systeem waar we gezamenlijk de lusten van hebben, maar ook gezamenlijk de lasten van moeten dragen.

In ons verkiezingsprogramma leest u wat we bereikt hebben en waar we aan blijven werken.

Daarna volgen 7 thema's:

1. Wetterskip Fryslân: sociaal betrokken
2. Waterveiligheid
3. Voldoende zoet water
4. Schoon water
5. Klimaat en biodiversiteit
6. Veenweide
7. Wat is het ons waard?

Elk thema heeft een inleiding, met onze uitgangspunten en de resultaten die we willen bereiken.

WAAROM CDA

Voor het CDA is rentmeesterschap een belangrijke kernwaarde. We beheren ons land en water, samen met onze mienskip, voor onze toekomstige generaties. Het CDA staat bekend als een ondernemende partij. We kijken op pragmatische en innovatieve wijze naar waterbeheer, met het belang van toekomstige generaties nadrukkelijk voor ogen. We doen dit kosteneffectief. Eigenaren en gebruikers van woningen, bedrijven en landerijen hebben gezamenlijk en individueel belang bij goed waterbeheer. Iedereen draagt bij en iedereen profiteert.

Het mensbeeld van het CDA is gericht op 'samen zijn', want "samenleven doe je niet alleen". De bestuurder en medewerker van Wetterskip Fryslân is daarom altijd vroegtijdig en actief betrokken, samen met de mienskip en de omgeving. Wij hebben als bestuurlijke middenpartij bij het invullen van de Wetterskips taken oog voor de verschillende maatschappelijke belangen.

HET WETTERSKIP DOET ER TOE!

De financiële situatie van Wetterskip Fryslân is momenteel zorgelijk. Er is sprake van een hoge schuldenlast. Dat komt onder meer doordat een aantal overheidstaken (verplicht) moesten worden overgenomen. Daarnaast zijn de economische prognoses niet gunstig: iedereen zal de komende jaren voelen dat de economie krimpt. Ook voor Wetterskip Fryslân zullen de kosten de komende jaren toenemen. En dat kan alleen gecompenseerd worden door of hogere waterschapslasten, bezuinigen of extra geld krijgen. Vanuit het CDA zien we dat hogere lasten eigenlijk geen optie zijn. Wij willen dat het waterschap betaalbaar blijft voor burger, ondernemer en gebruiker. Dat betekent dat er de komende tijd goed gekeken moet worden naar het beperken van de kosten, de uitvoering van taken en door keuzes te

maken over de organisatiestructuur of indexering. In en met de Unie van Waterschappen gaan we pleiten voor een grotere rol voor de rijksoverheid in de algemene financiering van de waterschappen, zoals dat via het gemeentefonds en provinciefonds voor andere overheden reeds een feit is.

WAT HEEFT HET CDA BEREIKT

Het CDA heeft een rijke historie in de geschiedenis van Wetterskip Fryslân.

We zijn nauw betrokken bij hoe Wetterskip Fryslân functioneert, hoe het zich opstelt in de mienskip en voelen ons als rentmeesters verantwoordelijk voor de toekomst. Een toekomst waarin waterveiligheid een vanzelfsprekendheid is geworden, en verschillende functies zoals de landbouw en stedelijk gebied op maat worden bediend.

De aanleg van rioolwaterzuiveringsinstallaties in Nederland, maar ook in ons werkgebied, zorgden voor een enorme verbetering van de waterkwaliteit. Dit heeft grote kostbare investeringen gevraagd die vooralsnog betaalbaar zijn gebleken door slim te investeren. We bestuurden mee bij het versterken van de dijken, met een gebiedsgerichte aanpak. De veiligheid van alle inwoners van het werkgebied van het Wetterskip is daarbij voor het CDA altijd het uitgangspunt geweest. Het CDA heeft hier altijd sterk voor gepleit. Maar we zijn er nog niet. Verdere verbeteringen zijn mogelijk en ook nodig.

WAAR ZET HET CDA ZICH VOOR IN

Wetterskip Fryslân geeft de kaders aan voor haar kerntaken:

veiligheid en voldoende en schoon water. Om dat te kunnen realiseren en goed vorm te geven is het Wetterskip in gesprek met de (veranderende) omgeving: de Friese gemeenten en haar inwoners, boeren en ondernemers in bijvoorbeeld de recreatiesector. **We vinden het belangrijk dat inwoners ook eigen verantwoordelijkheid nemen en dat Wetterskip Fryslân daarvoor ruimte en het vertrouwen geeft.**

Het CDA vindt het belangrijk dat Wetterskip Fryslân **open in de samenleving** staat. Er is ruimte voor de deskundigheid en betrokkenheid van inwoners. Er wordt gebruik gemaakt van de innovatieve kennis van bedrijven en instellingen. Bijvoorbeeld op het gebied van rioolwaterzuivering liggen kansen om met private en regionale spelers samen te werken. Wetterskip Fryslân past voor het beheer en onderhoud het principe van **“Right to Challenge”** toe. Hiermee worden burgers, boeren en bedrijven uitgedaagd om samen met Wetterskip Fryslân te werken aan regionale oplossingen en knelpunten.

Lokale initiatieven die bijdragen aan de kerntaken, worden door het Wetterskip positief ontvangen en ondersteund. Denk hierbij aan het gebruiken van eigen pompen bij wateroverlast, minder bestrating in tuinen of meer agrarisch natuurbeheer.

Wetterskip Fryslân werkt effectief samen met andere overheden. Voor het realiseren van grote opgaven zet het zich maximaal in om **via een programmatische en gebiedsgerichte aanpak, provinciale, landelijke en Europese fondsen te verwerven om die opgaven te realiseren.**

Bij het CDA, maar ook bij Wetterskip Fryslân, gaat het niet over een abstracte organisatie met feiten, cijfers en een organogram. Het gaat over een samenwerking en het samenspel van mensen. Zowel in de organisatie als in het werkveld bepalen mensen de rol die Wetterskip

Fryslân in de mienskip neemt, en krijgt toebedeeld. **De bestuursstijl van het Wetterskip is open en naar buiten gericht.** Samenwerken met gemeenten, provincie en natuur- en milieuorganisaties gebeurt tegenwoordig veel in de vorm van projecten. Het CDA zet zich er nadrukkelijk voor in dat medewerkers van Wetterskip Fryslân, ondanks de grote omvang van het werkgebied en de schaal van de organisatie, alles doen om dicht bij burgers, bedrijven en boeren te staan.

Actieve communicatie met inwoners, bedrijven en onderwijs over alles wat Wetterskip Fryslân doet of gaat doen is de norm. Bestuurders en medewerkers trappen in hun contacten met inwoners en ondernemers niet in de valkuil van verdere juridisering en bureaucrativering, maar zoeken juist naar mogelijkheden voor **minder regels en maatwerk**. In de samenwerking voor veilig, voldoende en schoon water stelt Wetterskip Fryslân zich zichtbaar en **transparant** op voor de mienskip.

Het CDA staat bekend als volkspartij met een scherp oog voor de problemen en uitdagingen van stad en platteland. Voor beiden geldt dat goed waterbeheer van groot belang is met een eigen aanpak, passend bij de omgeving. Voor het CDA moet de schijnbare tegenstelling op het gebied van waterbeheer tussen stad en platteland worden geslecht. Goed waterbeheer zorgt voor droge voeten, minder hittestress in de steden en genoeg en schoon water voor alle inwoners van onze prachtige provincie.

SOCIAAL BETROKKEN, BEGRIJPELIJK & BETROUWBAAR

Met maatschappelijk bewustzijn, innovatie en via een warme band met de inwoners houdt Wetterskip Fryslân positie als een **aantrekkelijke werkgever**. Om zelfstandig haar kerntaken uit te voeren beschikt het over voldoende gekwalificeerd personeel. Naast competenties op technisch en inhoudelijk vlak zijn medewerkers sociaal bij onze mienskip betrokken. “Oparbeidzje mei de mienskip” is het credo voor bestuurders en medewerkers van Wetterskip Fryslân. We zoeken de dialoog met belanghebbenden via onze rayonbeheerders in het persoonlijke contact, in plaats van met brieven en aanzeggingen.

Wetterskip Fryslân is een **gewaardeerde partner voor de kennisinstellingen** in de regio. Het biedt stageplekken en programma’s waarmee medewerkers zich blijvend kunnen ontwikkelen. Het CDA wil dat er programma’s worden opgezet waarmee basis- en middelbare **schoolkinderen** en studenten in het beroepsonderwijs kunnen leren dat onze droge voeten, onder de zeespiegel, niet vanzelfsprekend zijn. Bestuurders en medewerkers van Wetterskip Fryslân krijgen daarbij een belangrijke rol als ambassadeurs van het waterbeheer. Het organiseren van de verkiezing van een Jeugddijkgraaf moet ervoor zorgen dat basisschoolkinderen betrokken zijn bij het werk van Wetterskip Fryslân. Het Woudagemaal met het bezoekerscentrum wordt een belangrijke hotspot voor deze ontwikkelingen.

Wij staan voor:

- Wetterskip Fryslân investeert in zichzelf als aantrekkelijke werkgever met voldoende gekwalificeerde medewerkers
- Het opzetten van lesprogramma’s voor scholieren en studenten over waterbeheer.
- Het inzetten van bestuurders en medewerkers van Wetterskip Fryslân als ambassadeurs waterbeheer, met o.a. het Woudagemaal als inspiratie hotspot.
- Het organiseren van de verkiezing van een Jeugddijkgraaf op Friese basisscholen

WATERVEILIGHEID

Het is goed ons te realiseren dat sinds de watersnoodramp in 1953 hard gewerkt is aan met name onze zee- en IJsselmeerkeringen. Water stroomt van hoog naar laag en in een land onder de zeespiegel is het behouden van droge voeten een grote prioriteit. Veiligheid is voor iedereen belangrijk. Droge voeten is iets waar we misschien wel te weinig bijilstaan. De kans dat een ramp zich herhaalt is volgens de zogenaamde Deltanorm klein geworden. We mogen ons thans veilig voelen achter die waterkeringen. Het CDA heeft op landelijk, provinciaal en zeker ook op waterschapsniveau altijd een prominente rol voor waterveiligheid gespeeld.

Toch moeten er doorlopend belangrijke investeringen worden gedaan om Fryslân te beschermen tegen overstromingen vanuit de Waddenzee en het IJsselmeer. Er liggen nog vele kilometers dijk die voor 2050 moeten voldoen aan de nieuwste veiligheidseisen. Bij die projecten moet steeds met betrokkenen worden besproken wat de focus is. Natuurlijk is die vooral gericht op waterveiligheid. Maar het CDA wil met een bredere gebiedsgerichte aanpak de opgaven en wensen van anderen meenemen. Samenwerking is hierbij belangrijk.

GEEN LANDBOUWGROND VOOR DIJKVERSTERKING

Maar alleen maar verhogen van dijken is niet altijd de oplossing. We hechten waarde aan ons **open landschap** en zicht op water. Innovatieve dijkconcepten kunnen er toe leiden dat versterking niet altijd verhoging van dijken hoeft te betekenen. Innovaties en verbredingen zullen bij voorkeur aan Wad- of IJsselmeerszijde plaatsvinden. Daarbij zorgen nieuwe kwelderstroken langs dijken voor dijkversterking en biodiversiteit. Op plekken waar dijkversterking samen gaat met natuurprojecten, bijvoorbeeld door het creëren van brakwaterzones, moet volgens het CDA geen landbouwgrond worden gebruikt. Natuurgebieden bieden daarvoor betere mogelijkheden. Een goed voorbeeld hiervan zijn de initiatieven rondom het Lauwersmeer waar met behoud van goede landbouwgronden zoet-zout overgangen en natuurprojecten komen.

De reserveringszones voor toekomstige dijkversterkingsprojecten op land zijn breed. Daardoor worden de gebruiksmogelijkheden voor bewoners en bedrijven beperkt. Onderzocht moet worden of die zones kunnen worden versmald. Het CDA acht de Hoogwaterbeschermingsprojecten door hun omvang kansrijk voor combi kansen voor duurzaamheid en circulariteit. Bij de aanbesteding van werken willen we deze kansen verzilveren.

GROTERE WATERBERGING

Overstromingen moeten worden voorkomen. Toch is volgens het CDA versterking niet altijd nodig als het mogelijk is om de gevolgen van een overstroming te verkleinen. Ook hier kan door een gebiedsgerichte aanpak samen met betrokkenen worden gestreefd om het water vast te houden door een meer natuurlijke inrichting, zodat de gevolgen van een overstroming kleiner zijn. Zo'n aanpak is bovendien klimaatadaptief, omdat het de waterberging vergroot. De Kader Richtlijn Water (KRW)-maatregelen, bedoeld om de kwaliteit van het oppervlaktewater aan de Europese normen te laten voldoen, kosten veel geld. Projecten in dit kader worden bij voorkeur uitgevoerd in combinatie met klimaatmaatregelen, zoals het vergroten van de berging van de Friese boezem. Of in combinatie met verbeteringswerken

aan de waterkeringen langs de boezem. Gedacht kan ook worden aan natuur- en recreatieplannen. Door werk met werk te maken ontstaan win-win en wellicht win-win-win-situaties.

Tenslotte moet ook het recreatieve aspect niet uit het oog worden verloren. Sommige regionale waterkeringen lenen zich prima voor de aanleg van fietspaden. Waar dat kan, vindt het CDA dat dat moet worden gestimuleerd, zodat iedereen van de Wetterskips-werken kan genieten.

Wij staan voor:

- Het verhogen van dijken via een gebiedsgerichte aanpak met betrokkenen. We kijken nadrukkelijk naar innovatieve dijkconcepten, om kosten te besparen en de veiligheid te vergroten.
- Landbouwgrond wordt niet gebruikt bij dijkversterking. Natuurgebieden bieden daarvoor betere mogelijkheden.
- Fryslân is een prachtige recreatieprovincie. Waterschapswerken zoals waterkeringen kunnen worden gebruikt als fietspaden.

VOLDOENDE ZOET WATER

Nog maar weinig mensen die na 1960 zijn geboren weten van de wateroverlast die Fryslân, vooral in het midden van de provincie, vrijwel elk jaar trof. Sinds de aanleg van het Hooglandgemaal in Stavoren, verbeteringen in de waterhuishouding en versterkingen van regionale waterkeringen zijn we in Fryslân goed beschermd tegen wateroverlast. Die veiligheid is een vanzelfsprekendheid geworden. Ook hier heeft de bestuurlijke invloed van het CDA in belangrijke mate aan bijgedragen.

De wateroverlast van 2016 en de droogte van de afgelopen jaren laten zien dat het huidige watersysteem kwetsbaar is voor extreme weersituaties. Daarom is het noodzakelijk dat we maatregelen treffen. Die maatregelen worden uitgevoerd in zowel de landelijke gebieden als in de watersystemen in de bebouwde gebieden. Het is noodzakelijk dat wederzijds begrip bestaat voor de maatregelen die daarbij nodig zijn. Het CDA wil dat in de communicatie van het Wetterskip Fryslân depolarisering tussen belangengroepen een uitgangspunt is.

MEER SPUICAPACITEIT LAUWERSOOG

Uiteraard is ook het adagium *Vasthouden, Bergen en Afvoeren* van water een belangrijk uitgangspunt. Wat betreft het afvoeren van water uit de boezem heeft het CDA zorgen. De spuicapaciteit van de sluizen bij Lauwersoog en bij Harlingen wordt kleiner door zeespiegelstijging. Het komt te vaak voor dat overtollig water uit Friesland niet gespuid kan worden naar de Waddenzee. Met als gevolg dat in sommige gebieden sprake is van toenemende langdurige wateroverlast. Fryslân is voor zijn afvoer voor 70% afhankelijk van de spuicapaciteit op het Lauwersmeer. Het CDA wil dat er nu daadwerkelijk een plan, met daarbij behorende financiële dekking, wordt gemaakt voor vergroting van de afvoercapaciteit bij Lauwersoog in de vorm van pompcapaciteit. Onderdeel van dit plan kan zijn dat de mogelijkheden voor waterberging en het vasthouden van water in het noorden van de provincie beter worden benut om daarmee waterstaatkundige risico's verder te verkleinen.

VERDELING ZOET WATER

Voor de bestrijding van verzilting door zeespiegelrijzing en bodemdaling is voldoende wateraanvoer nodig vanuit het IJsselmeer. Dat geldt ook voor tijden van droogte als er voldoende water moet zijn voor het beregenen van agrarische percelen, natuurgebieden en sportvelden. En om het grondwaterpeil niet alleen op hoger gelegen gebieden te ver te laten zakken. Het CDA maakt zich daarover grote zorgen en wil dat er op Rijksniveau goede afspraken worden gemaakt over waterinlaat vanuit het IJsselmeer. Het gaat daarbij om het IJsselmeer als zoetwaterbekken en de verdeling van zoet water over de drie noordelijke provincies.

Bodemdaling door delfstoffenwinning is ook een aandachtspunt. Het CDA vindt dat alle schade die daardoor aan het watersysteem wordt toegebracht, moet worden vergoed door de veroorzaker.

Wij staan voor:

- Het opstellen van een plan met financiële dekking voor vergroting van de afvoercapaciteit bij Lauwersoog in de vorm van pompcapaciteit.
- Het vergroten van de bergingscapaciteit van de boezem in combinatie met versterking van regionale waterkeringen. Met andere overheden worden afspraken gemaakt over waterinlaat vanuit het IJsselmeer. Het gaat daarbij om het IJsselmeer als zoetwaterbekken en de verdeling van zoet water over de drie noordelijke provincies.
- Schade aan het watersysteem door bodemdaling vanwege delfstoffenwinning moet worden vergoed door de veroorzaker.
- Voor het winnen van grondwater, voor drinkwater, is de provincie het bevoegd gezag. Het CDA wil dat de provincie, samen andere met ketenpartners zoals Vitens en het Wetterskip, de beschikbaarheid van voldoende en schoon drinkwater voor onze inwoners blijft garanderen.

SCHOON WATER

Schoon water draagt bij aan brede welvaart: we kunnen genieten van schoon water door verbeterde zwemgelegenheden en door het zien van meer biodiversiteit. Als we denken aan belangrijke doorbraken in de volksgezondheid en in de medische wereld, dan denken we bijvoorbeeld eerst aan zaken zoals de uitvinding van penicilline of die van pasteurisatie. We vergeten echter dat de aanleg van rioleringen de grootste doorbraak is geweest die tot aanzienlijke verlenging van de levensverwachting van de bevolking heeft gezorgd. Ongezuiverde lozingen van die rioolstelsels zorgden ervoor dat de kwaliteit van het oppervlaktewater in de jaren vijftig nog aanzienlijk minder was dan vandaag de dag.

GEEN VERVUILING IN REGENWATER

De aanleg van rioolwaterzuiveringsinstallaties in Nederland vroegen kostbare investeringen die vooralsnog betaalbaar zijn gebleken door slim te investeren. Het CDA heeft hier altijd sterk voor gepleit, maar we zijn er nog niet. Verdere verbeteringen zijn mogelijk en ook nodig. In de steden en dorpen is de waterkwaliteit sterk verbeterd. Het tot nu toe afgekoppelde regenwater van de rioleringen zorgt voor minder vervuilende aanvoer bij de waterzuiveringsinstallaties. De ambitie is om al het regenwater van de gemengde rioleringen te ontkoppelen waardoor riool overstorten tot het verleden behoren.

MEDICIJNRESTEN

Medicijnresten bevuilen het milieu en kunnen voor ongewenste effecten op dier- en mens zorgen. Hoewel kostbaar, moet samen met andere waterschappen en bedrijven techniek worden ontwikkeld om medicijnresten uit het afvalwater te verwijderen. Preventief moet deze vervuiling bij de bron worden aangepakt door o.a. het inleveren van oude medicijnen bij de apotheek (nog meer) te stimuleren en afspraken te maken met zorginstellingen.

BEROEPS EN RECREATIEVAART

Het CDA vindt het zorgelijk dat tot op de dag van vandaag het probleem van ongezuiverde lozingen door de beroepsvaart en de recreatievaart nog bestaat. Vóór het einde van de komende bestuursperiode moet dit samen met de gemeenten en de provincies Groningen en Fryslân zijn opgelost.

AFBREEKBARE BIOPLASTICS UIT AFVALWATER

Wetterskip Fryslân investeert samen met een aantal andere waterschappen in het Phario-project. Hierbij gaat het om een nieuwe demo-installatie voor het winnen van volledig afbreekbare bioplastics uit afvalwater. Het afvalverwerkingsbedrijf HVC en technologieleverancier Paques participeren ook in het project met de naam PHA2USE. De output van de Rioolwaterzuiveringsinstallaties kan een constante input vormen voor deze installatie waarmee een duurzame verwerking wordt bevorderd. Het CDA stimuleert deze aanpak.

Wij staan voor:

- Samen met de Friese gemeenten komt er een oplossing voor ongezuiverde lozingen door de recreatievaart.
- Het CDA stimuleert participatie van Wetterskip Fryslân in het Phario-project.

KLIMAAT & BIODIVERSITEIT

Op het gebied van klimaat en biodiversiteit ligt in het kader van rentmeesterschap een ingewikkelde opgave. Klimaatverandering en het biodiversiteitsvraagstuk vragen om acceptatie van verandering en de flexibiliteit om daar mee om te gaan. Een stap vooruit zetten voor volgende generaties, voordat er geen ruimte meer is voor keuzes, is voor het CDA belangrijk. Daarvoor is financiële ruimte nodig, ruimte die niet voorhanden is. Onze dijken kunnen niet oneindig worden verhoogd. Dat geldt ook voor het tegenhouden van verzilting. Extreme weersomstandigheden, droogte en grote regenval, zullen vaker voorkomen, waarbij je je af kan vragen hoe lang je in een veranderende omgeving hetzelfde kan blijven doen.

ZELF ENERGIE OPWEKKEN

De Rioolwaterzuiveringsinstallaties gebruiken echter veel energie voor het zuiveren van het afvalwater, en met de extra zuiveringsmaatregelen die nodig zijn wordt dat nog meer. Het CDA wil dat in 2030 alle energie die daarvoor nodig is zelf wordt opgewekt, Dat is niet alleen beter voor het klimaat, maar op termijn ook voor de portemonnee.

TERUGWINNEN NUTRIËNTEN UIT WATER

Het CDA wil ook inzetten op terugwinning van nutriënten en mineralen uit afvalwater. Het gezuiverde water bevat nog steeds mineralen als fosfaten en nutriënten. Terugwinning hiervan is belangrijk. Het kan worden gebruikt in de landbouw. Zeker in het licht van de huidige afhankelijkheid van kunstmest uit het buitenland is deze vorm van circulariteit nodig en actueel. Zo kunnen we water én voedsel nog meer verbinden.

MINDER TEGELS

Door minder tegels en meer groen komt er meer water in het grondwater. Behalve dat dit goed is voor het waterafvoersysteem, wordt voorkomen dat afstromend regenwater onderweg vervuild raakt en het aanwezige oppervlaktewater belast. Het zorgt ook voor meer verdamping in de stad en vermindert hittestress. De sponswerking van de bebouwing en de kwaliteit van het oppervlaktewater wordt vergroot. En daarmee kan worden bespaard op KRW-uitgaven. Het CDA wil een programmatische aanpak om schoolpleinen te vergroenen, tegels in tuinen te vervangen door groen, regenwater vast te houden in tuinen, erven en openbaar groen. Een ander voorbeeld is om regentonnen te plaatsen, groene daken aan te leggen en geveltuinen te maken. Overheden kunnen dit stimuleren, zeker ook financieel. Een goede samenwerking tussen Wetterskip Fryslân en gemeenten is noodzakelijk om dit te realiseren.

Het CDA wil daarnaast dat gemeenten, bedrijven en woningcoöperaties zich samen meer inzetten op het klimaatadaptief maken van hun gebouwen en terreinen. Dat kan bijvoorbeeld door de aanleg van een open waterberging en minder gebruik van stenen en tegels. Ook deze, op het oog kleine stappen, leiden tot het vasthouden van water en bieden ruimte aan groen. Belangrijk in tijden van wateroverlast en zeker ook bij droogte.

GROEN KOST POEN

Als CDA vinden wij het belangrijk om die extra stap te zetten, maar daarvoor moet wel geld beschikbaar komen. Iedereen vindt biodiversiteit belangrijk. De lasten voor verduurzaming kunnen niet enkel liggen bij één of enkele gebruikers. Die lasten moeten worden gespreid. Wetterskip Fryslân heeft dagelijks te maken met de gevolgen van klimaatverandering in haar werkgebied. Weersextremen zoals langdurige regenval, clusterbuien, droogte, verzilting, vernatting en verdroging zijn meer regel dan uitzondering. De zeespiegelstijging en bodemdaling veroorzaken extra kosten om de veiligheid van de zeekering en de boezemkaden te waarborgen. Fryslân, als waterrijke provincie, ervaart daarvan de gevolgen. De meerkosten kunnen niet alleen afgewenteld worden op Wetterskip Fryslân. Er zal daarom nagedacht moeten worden hoe aanspraak kan worden gemaakt op nationale en wellicht internationale solidariteit om de kostenstructuur in de hand te houden. De waterschapslasten zullen voor de Friese burger “beheind” moeten blijven.

AGENDA WADDENGEBIED

Fryslân is een kustprovincie, grenzend aan de Waddenzee en de eilanden aan de Noordzee. In de Agenda voor het Waddengebied komt een aantal binnendijkse en buitendijkse thema's bij elkaar. Het CDA vindt het noodzakelijk dat Wetterskip Fryslân participeert in de stuurgroep van de Gebiedsagenda Wadden. Deze gebiedsagenda is gericht op leven en werken aan de kust, waarbij de draagkracht van de natuur een leidend element is. Meer natuurlijkheid in combinatie met Europese natuuropgaven, adaptief beheer en dynamiek kan op gespannen voet staan met veilig waterbeheer en agrarisch gebruik net achter de dijk. Wetterskip Fryslân zal daarom een duidelijke visie moeten opstellen wat de bijdrage moet zijn aan de opgaven op het gebied van verzilting, Holwerd aan Zee, dijkversterking, de Waddenzeedijk en -doelen, en het Lauwersmeer.

BIODIVERSITEIT & LANDSCHAP

Fryslân is een echte landbouwprovincie. Onze boeren op klei, zand en veengrond zorgen voor pootgoed en melkproducten van wereldklasse waarvan veel mensen afhankelijk zijn. De landbouw staat voor een verduurzamingsopgave, waar ook peilbeheer een rol in heeft. Denk aan weidevogelbeheer met plas-dras gebieden, vismigratie via boerensloten, van onder meer stekelbaars en paling en discussies over natuurlijkvriendelijke oevers. De waardevolle pootaardappelsector is afhankelijk van een goed werkend watersysteem met voldoende aanvoer en afvoer van zoet water.

Het CDA is van mening dat het niet of-of is, maar dat er maatwerk plaats moet vinden en contact met de ondernemer, de grondbeheerder, van groot belang is. Ook op dit thema moet er sprake zijn van 'the Right to Challenge'. Een boer weet wat er op zijn grond en bedrijf wel en niet kan. Wetterskip Fryslân moet nauw met de boer samenwerken, om zo te komen tot oplossingen die goed zijn voor mens, natuur én portemonnee – zonder daarbij de doelstellingen van veilig, voldoende en schoon water uit het oog te verliezen.

EXOTEN

Het vergroten van de biodiversiteit kan een mooi streven zijn, maar niet alle soorten zijn welkom. Sommige soorten, zoals de beverrat en muskusrat, kunnen schade aanbrengen aan de dijken, waardoor waterveiligheid onder druk komt te staan. Voor beide soorten is het beleid landelijk geregeld én geldt dat het doel is om de populatie in Nederland zo klein mogelijk te houden door de instroom vanuit Duitsland te beperken. Dit scheelt op termijn ook in de kosten, omdat er primair in het grensgebied wordt gecontroleerd.

Dieren en soorten die overlast veroorzaken zijn de Amerikaanse rivierkreeft en de wolhandkrab. De rivierkreeft komt sinds de jaren '60 in Nederland voor en verspreid zich razendsnel, ook in de Noordelijke wateren. Deze soort graaft tunnels en beschadigt zo oevers en keringen, knipt de stengels van waterplanten door en zorgt voor vertroebeling van het water. Ook eet deze soort inheemse soorten én plant zich snel voort. Datzelfde geldt voor de Chinese wolhandkrab, een soort die migreert en daarbij ook de binnenwateren aan doet. Het bestrijden van deze krab- en kreeftachtigen is lastig, er is wel beroepsvisserij op deze soorten, maar effectieve bestrijding heeft pas zin wanneer er een aanzienlijk deel van de populatie wordt weggevisst en kan conflicteren met de vangst van andere (meer kwetsbare) soorten, zoals paling. Ook de waterplant Watercrassula (*Crassula hemsii*) is een zorg, omdat deze soort snel kan gaan woekeren en dominant wordt, wat de doorstroming van water kan belemmeren en de werking van gemalen verstoort, naast de verstikkende werking in het watermilieu zelf.

Wetterskip Fryslân trekt veel geld uit om deze exoten te bestrijden. De vraag is of Wetterskip Fryslân dit allemaal zelf moet betalen. Het CDA pleit ervoor om er bij het Rijk op aan te dringen hier ook aan bij te dragen.

NATURA 2000 GEBIEDEN

In Friesland worden gebiedsprocessen opgestart waarbij hydrologie een belangrijk thema is. Vanuit landelijk beleid worden doelstellingen opgesteld voor de twaalf Natura 2000 gebieden in Friesland. Wat het CDA betreft komen er niet meer Natura 2000 gebieden, en is er conform eerdere toezeggingen van het Rijk aan onze Provincie nimmer sprake van planologische schaduwwerking op de omgeving rondom deze gebieden. Het CDA pleit ervoor dat het Wetterskip kostenbewust en scherp definieert wat de bijdrage is aan de uitvoeringsagenda in en rondom de N2000 gebieden. Wat behoort tot de wettelijke taak en wat bijdraagt aan de brede maatschappelijke doelen.

Wij staan voor:

- Riolwaterzuiveringsinstallaties wekken in 2030 alle energie die nodig is voor het zuiveren van het afvalwater zelf op.
- Nutriënten en mineralen uit afvalwater worden teruggewonnen.
- Samen met de Friese gemeenten werken we een plan uit voor het vervangen van verharding door groen om hittestress te voorkomen, vervuiling van afstromend water te verminderen en het vasthouden van water te bevorderen.
- Middels een programma stimuleren van initiatieven om bijvoorbeeld schoolpleinen en terreinen in de openbare ruimte waar mogelijk te vergroenen, tegels in tuinen te vervangen door groen, regentonnen te plaatsen, groene daken aan te leggen en geveltuinen te maken. Laat regenwater van daken maar in je tuin stromen om verdroging te voorkomen.
- Samen met overheden, bedrijven en woningcoöperaties zetten we in op het klimaatadaptief maken van hun gebouwen en terreinen, door de aanleg van open waterberging en het reduceren van de aanleg van verhardingen.
- Overleg met Den Haag en Brussel voor een evenredige verdeling van kosten die voortkomen uit klimaatverandering. Meerkosten kunnen niet alleen afgewenteld worden op Wetterskip Fryslân. Een fonds van het Rijk (waterschapsfonds, conform gemeente en provinciefonds) voor waterschappen in relatie tot die grote opgaven is wenselijk.

- We investeren in het aanleggen van waterberging ter voorkoming van wateroverlast in steden en dorpen.
- Wetterskip Fryslân gaat de komende jaren nadrukkelijker participeren in de stuurgroep van de Gebiedsagenda Wadden
- Veiligheid is belangrijk. Voor 2030 is een werkend afvoersysteem vanuit het Lauwersmeer gerealiseerd. 70% van het Friese water stroomt via het Lauwersmeer naar de Waddenzee, en het borgen van die afvoercapaciteit in natte perioden is voor het CDA een kernpunt.

VEENWEIDE

Al jarenlang is de bodemproblematiek in het veenweidegebied onderwerp van gesprek en discussie. Betrokkenen moeten duidelijkheid krijgen over welke maatregelen de overheden willen nemen en hoe nadelige gevolgen worden gecompenseerd. Leidend hierin zijn de vastgestelde herziene Veenweidevisie van provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân en de door het kabinet vastgestelde klimaatdoelstellingen.

Het CDA onderschrijft de klimaatdoelstelling en streeft ernaar om de CO₂- emissie door veenoxidatie te verminderen. Duurzame ontwikkeling van het veenweidegebied is een kwestie van maatwerk, waarbij via een gebiedsgerichte aanpak keuzes kunnen worden gemaakt. Wetterskip Fryslân is hier op basis van kennis volwaardig inhoudelijk partner van de provincie. De provincie stelt het kader, Wetterskip Fryslân heeft een adviserende en uitvoerende rol. De omvang van de financiële bijdrage moet beperkt blijven om de waterschapslasten beheersbaar te houden.

In 2017 is het klimaatakkoord vastgesteld. De reductiedoelstelling maatregelen uiteengezet. Veenweide staat landelijk voor de reductieopgave van 1 megaton CO₂. Friesland heeft zich in de veenweidevisie 2021 gecommitteerd aan een CO₂ reductieopgave van maximaal 0,4 Megaton voor 40.000 ha. Het vaststellen van een definitief uitvoeringsbeleid baseren we op ervaringen en uitkomsten van de pilots in het veenweidegebied. Het beleid richt zich op een uitvoeringsprogramma 2020-2030.

PAALROT

Het CDA streeft naar een robuust en toekomstbestendig watersysteem. Het beheer is gericht op toekomstperspectief voor de agrarische sector en de bewoners die te maken hebben met paalrotproblematiek. Het is noodzakelijk om oog en oor te hebben voor de mensen die zich benadeeld voelen door peilaanpassingen. De staat van woningen en boerderijen is een verantwoordelijkheid voor de eigenaren, het Wetterskip wil echter meedenken in gewenst en adequaat peilbeheer in de bebouwde omgeving. Generiek kan worden gesteld dat de doelstellingen om via goed waterbeheer en een zekere drooglegging de kwaliteit van onze werk en woonomgeving te optimaliseren, positieve gevolgen hebben gehad voor alle inwoners, grond en vastgoedeigenaren.

BODEMDALING

CDA wil zich, samen met andere partijen, inzetten voor het verder onderzoeken en toepassen van technieken die de bodemdaling en CO₂-uitstoot verminderen. Daarvoor is het noodzakelijk om voldoende water beschikbaar te hebben om onderwater- en drukdrainage toe te kunnen passen. Andere innovatieve kosteneffectieve technieken worden gestimuleerd om het veenweidegebied in stand te houden.

VAN ONDEROP

Gebiedsprocessen moeten van onderop tot stand komen. Daarom maakt Wetterskip Fryslân deel uit van het Bestuurlijk Overleg Feangreide en faciliteert de gebiedsgroepen met kennis en inzet. Goede voorbeelden van gebiedsprocessen zoals in Aldeboarn, de Deelen en de Grootte Veenpolder zijn exemplarisch voor andere gebieden. Gebiedsgerichte aanpak van onderop is de sleutel tot

een succesvol uitvoeringsprogramma. Andere thema's zoals stikstof en biodiversiteit worden gelijktijdig opgepakt in een gedeelde verantwoordelijkheid met andere overheden. De mienskip draagt goede ideeën aan voor de inrichting van het gebied. Er wordt respectvol omgegaan met eigendommen waar generaties lang families wonen en werken

Als Wetterskip Fryslân extra taken inzet om bodemdaling te verminderen buiten de wettelijke taken wil en mag zij, samen met de provincie Fryslân, aanspraak maken op de nationale klimaatgelden.

Wetterskip Fryslân stimuleert samen met de provincie peilverhoging door middel van het inzetten van carbon credits. Goed werkende voorbeelden worden gestimuleerd en verder uitgerold.

Landbouwgrond blijft in beginsel de agrarische functie behouden met een passend (landbouw)peil.

Grondeigenaren kunnen aanspraak maken op flankerend beleid als zij schade ondervinden van peilverhoging, in overeenstemming met de vastgestelde veenweidevisie 2021. Wetterskip Fryslân werkt mee aan het plaatsen van peilbuizen (boeren meten water) om inzicht te krijgen in de (kosten)effectiviteit van ingezette maatregelen. Het CDA stimuleert een flexibel peilbeheer passend in en met overleg van het gebied.

Wij staan voor:

- Een leefbaar veenweidegebied waar wonen, werken en recreëren mogelijk is en blijft.
- Een passend peil voor alle functies, landbouw, natuur en wonen. Hoger Als het Kan, Lager Als het Moet (HAKLAM)
- Schade voortkomend uit peilaanpassingen in veenweidegebied zijn afdoende geregeld voordat peilaanpassingen plaatsvinden
- Met een lege beurs is het moeilijk plannen maken. Voor elke deelname in gebiedsprocessen is vooraf helder wat de financiële reikwijdte is.
- Een actieve lobby richting landelijke en Europese overheden om gezamenlijk draagvlak en financiële steun te krijgen voor transformatie in het veenweidegebied.
- Het onderzoeken van mogelijkheden van het vrijwillig verhogen van het waterpeil door boeren op eigen percelen. Hierdoor wordt de CO₂-uitstoot verminderd omdat de oxidatie van het veen langzamer verloopt. Wetterskip participeert in mogelijkheden om carbon credits tot waarde te brengen

WATER & BODEM

Voor het CDA is een waterschapbestuurder geen eigenaar van het bezit, maar een rentmeester.

Goed rentmeesterschap staat voor het streven naar een duurzame ontwikkeling en is gericht op de lange termijn en niet op snel gewin. Als we **veilig** willen wonen en werken, als we **voldoende** (zoet)water willen hebben waar nodig en als we willen dat ons afvalwater **schoon** wordt, willen we met het Wetterskip een **organisatie** zijn die dit regelt. Zo'n organisatie vraagt een slimme aanpak waarbij voortdurend goede keuzes worden gemaakt voor schoon water en een gezonde bodem, en alle in relatie met een gezonde financiële positie van het Wetterskip.

Voor het CDA zijn dus belangrijke uitgangspunten dat er sprake is van een gezonde en realistische financiële huishouding met een **sluitende begroting**, **voldoende reserves** (minimaal 8 miljoen euro), verlaging van de huidige schulden met een **maximale schuldquote** (totale schuld gedeeld door totaal begroting) van 2.5 en zo laag mogelijke tarieven voor burgers en bedrijven.

INVESTERING & KOSTEN

VEILIGHEID

Veiligheid staat voor het CDA op **nummer 1**. De te maken kosten zijn nodig voor het water van de zee, het water in de boezem en het water in de polders. Voor de investeringen in de IJsselmeerdijken participeren we met een eigen bijdrage van 10% in het Hoog Water Beschermings Programma (HWBP).

Concreet:

- voor de versterking van de waddendijk Koehool-Lauwersmeer betaalt het Wetterskip ca € 30 miljoen en biedt (zonder kosten) ruimte aan koppelkansen voor duurzaamheid, ecologie en ruimtelijke kwaliteit. Ook het onderhoud en de instandhouding van regionale (boezem)keringen vraagt jaarlijks vele miljoenen.

VOLDOENDE WATER

Het CDA staat voor de betaalbaarheid van betrouwbare gemalen met voldoende capaciteit voor een optimale beheersing van de gewenste peilen. Voor hekkelen, baggerwerken en bestrijding van exoten zijn jaarlijks grote bedragen gemoeid. We willen bij te veel water een optimale afvoer en bij te weinig water dat we middels inlaten vanuit de boezem en het IJsselmeer de polders van voldoende water kunnen voorzien, bijvoorbeeld voor het beregenen van gewassen. Hiervoor worden kosten gemaakt voor energie, beheer en onderhoud van stuwen en gemalen, onderhoud van vaarwegen (E en F), extra wateropvang, waterafvoer etc. Het CDA stimuleert het om dit samen te doen met de mienskip.

Concreet:

- Het CDA wil een uitgewerkt plan hoe the Right to Challenge kan worden toegepast om kosten te besparen, en regionale bedrijven en inwoners bij het werk van het Wetterskip te betrekken.

- Het CDA wil dat er door Wetterskip Fryslân een beroep wordt gedaan op nationale en internationale fondsen om de kosten door verandering van klimaat te kunnen betalen.
- Het CDA doet een beroep op alle inwoners, bedrijven, boeren en natuur om zoveel mogelijk water te kunnen opvangen op eigen grond of via een schoonwaterstelsel zodat er minder water hoeft te worden afgevoerd en minder kosten hoeven worden gemaakt om het grondwaterpeil op niveau te houden.
- Het CDA doet een beroep op de terrein beherende organisaties om in natuurgebieden te zorgen voor goed onderhoud en een goede waterhuishouding, zodat droogte kan worden beperkt en waardoor de kosten van Wetterskip Fryslân in een logische verhouding staan tot de beperkte opbrengsten uit die gebieden.

SCHOON WATER

We willen dat ons vuil afvalwater via de riolering en de persleiding wordt afgevoerd naar een zuiveringsinstallatie en daar wordt gezuiverd waarna het weer schoon naar het oppervlakte water kan waarin we veilig kunnen vissen en zwemmen. Het CDA staat voor een goede kwaliteit van gezuiverd afvalwater, waarbij een beroep op de Mienskip wordt gedaan om de extra kosten van zuivering te voorkomen.

Concreet:

- Het CDA doet een beroep op alle inwoners, bedrijven, boeren en natuur om zoveel mogelijk water op te vangen op eigen grond. Gemeenten worden aangemoedigd om via de aanleg van een schoonwaterstelsel te voorkomen dat regenwater bij de rioolwaterzuiveringen terecht komt.
- Het CDA doet een beroep op alle inwoners, bedrijven, zorginstellingen, boeren en natuur om zoveel mogelijk vervuilende middelen niet via de WC of door het rioolputje te spoelen maar deze middelen preventief te verwerken. Dit levert een enorme besparing op de kosten van zuiveringsinstallaties en geeft positieve effecten op de kwaliteit van het oppervlaktewater.

ORGANISATIE

Het CDA wil een efficiënte organisatie met een moderne-slimme aanpak die alles goed in beeld heeft, voor mensen klaar staat als het nodig is en de (kern)taken goed en tijdig uitvoert.

Het CDA staat voor een moderne efficiënte organisatie, slimme technieken bieden kansen om de werkorganisatie te optimaliseren. We hebben oog voor een praktische benadering waarbij de kerntaken voorop staan. Er wordt gebruik gemaakt van de innovatieve kennis van bedrijven en instellingen.

Om zelfstandig haar kerntaken uit te voeren wil het CDA dat Wetterskip Fryslân beschikt over voldoende gekwalificeerd personeel. Naast competenties op technisch en inhoudelijk vlak zijn medewerkers sociaal competent, bij de omgeving betrokken en willen ze "Oparbeidzje mei de mienskip".

Concreet:

- Het CDA vraagt de organisatie om in relatie tot het reguliere beheer voortdurend contacten met belanghebbenden te onderhouden en vroegtijdig contacten te leggen met het werkveld als er sprake is van uitvoering van extra werkzaamheden.

Het Wetterskip werkt met draagvlak en weet de lokale kennis en betrokkenheid op waarde te schatten en samen de beste beslissingen te nemen.

- Het Wetterskip staat open voor, en werkt proactief aan contacten met de mienskip, en geeft rayonmedewerkers daarvoor binnen vastgestelde kaders grote bevoegdheden om zonder overbodige bureaucratie doelmatig samen te werken met eigenaren en gebruikers. Waar nodig is sprake van een snelle en accurate afhandeling van opmerkingen en klachten.
- Het CDA vraagt van de bestuurders een zakelijke inslag waarbij rentmeesterschap als uitgangspunt wordt gehanteerd. Dit is ook van belang bij het maken van moeilijke (financiële) keuzes en de bewaking van budgetten en tarieven. Hoogste doel in financiële zin is om de lastendruk voor het zuiveren en beheer van water in de toekomst beheersbaar te houden.
- Het CDA staat voor een sluitende begroting en betaalbare tarieven voor eigenaren en gebruikers, rekening houdend met maatschappelijke ontwikkelingen. Waar mogelijk en noodzakelijk zijn bezuinigingen een kans om de tarieven beheersbaar te houden.